

MEDYANIN SAVAŞ SÖYLEMLERİ: BARIŞ GAZETECİLİĞİ PERSPEKTİFİNDEN ANAAKIM VE ALTERNATİF HABER MEDYASINDA SURIYE SORUNU

A. Fulya Şen*

ÖZET

Bu çalışmada, anaakım medyanın, savaş/çatışma söylemini ve egemen güçlerin ideolojisini yeniden üreten haber anlatılarının tartışılması ve barış gazeteciliğinin alternatif bir gazetecilik pratiği olarak barışa ve demokrasiye katkılarına dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, anaakım ve alternatif medyanın Suriye sorunu ile ilgili haberleri barış gazeteciliği perspektifinden Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Barış gazeteciliğinin demokratik ve insan odaklı bir çözüm üretebileceği ileri sürülmüştür.

Anahtar sözcükler: Suriye sorunu, barış gazeteciliği, çerçeveleme, eleştirel söylem çözümlemesi, alternatif medya, anaakım medya

THE WAR DISCOURSES OF MEDIA: THE SYRIA ISSUE IN THE MAINSTREAM AND ALTERNATIVE NEWS MEDIA FROM THE PERSPECTIVE OF PEACE JOURNALISM

ABSTRACT

In this study, it is aimed to discuss the news narratives of mainstream media which reproduces war/conflict discourse and the ideologies of sovereign powers and to emphasize the contributions of peace journalism to peace and democracy as an alternative journalism practice. To this end, it has been examined the news of mainstream and alternative media concerning Syria issue by using the method of Van Dijk's critical discourse analyses from the perspective of peace journalism. It is argued that the peace journalism is able to produce a democratic and human-oriented solution.

Keywords: Syria war, peace journalism, framing, critical discourse analysis, critical discourse analyses, alternative media, mainstream media

GİRİŞ

Problemin Sunumu

Medya, savaş dönemlerinde kilit bir rol oynamaktadır. Medya iletilerinin bir ideoloji içerdiğini kabul eden eleştirel iletişim kuramlarına göre medya, yönetici sınıfların bir aracı ve bizzat yönetici bir sınıf olarak siyasal ve toplumsal yaşantıyı şekillendirmektedir. Türkiye'nin Suriye ile gerginlik yaşamaya başlamasıyla birlikte anaakım medya, Suriye'ye nota vermekten NATO'yu göreve çağırmaya kadar savaşı meşrulaştıran ve destekleyen bir haber anlatısı kurmakta ve Suriye'deki iktidarı hedef haline getirmektedir. Suriye'de yaşanan iç çatışma sürecinde başından beri AKP iktidarının Suriye'ye karşı aldığı konumu ve küresel güç merkezleriyle olan ilişkisini destekleyen anaakım medya, NATO'yu göreve çağırmaktadır. Todhunter'a göre (2012), anaakım medya

emperyalist niyetleri gizlemek için "insani müdahalecilik" adı altında, rejimleri devirme gerekliliği konusunda toplumu yanıltmaktadır.

Suriye konusunun temel problematiğinin enerji jeopolitiği olduğunu vurgulayan Engdahl'a göre (2012), Orta Doğu'nun jeopolitik değerlendirmeleri yapılırken sadece Orta Doğu'da gaz üreten ülkelerin geleceği açısından değil, aynı zamanda AB'nin ve Avrasya'nın (üretici olarak Rusya ve tüketici olarak Çin dahil olmak üzere) geleceği açısından doğal gazın kontrol edilmesinin artan önemi gözde kaçırılmamalıdır. Suriye, İran ve Irak hükümetlerinin imzaladığı tarihi bir gaz boru hattı anlaşması bu sorunların temelini oluşturmaktadır. Bu jeopolitik çekişmenin ve savaşın kalbinde Suriye'nin gelecekteki denetimi için verilen mücadele yatmaktadır. Türkiye'nin Suriye politikasını Batılı güçlerle olan ilişkisi çerçevesinde değerlendirilirden Gerger'e göre (<http://bianet.org/>,

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi

28.03.2012), Suriye, ABD'nin Ortadoğu'yu yeniden dizayn etme projesinin önünde bir engeldir ve bu nedenle de zaten istikrarsızlaştırılması gereken bir ülkedir. Suriye'de rejim içeriden çökertilmeye çalışılmakta ve muhalifler silahlandırılmaktadır.

Suriye'deki ayaklanmaların mezhepsel bir özelliğe sahip olması dikkat çekicidir. Rejim karşıtı ayaklanmanın ağırlıklı olarak Sünni-Arap kökenli olması ve diğer mezhepsel ve etnik grupların desteğini arkasına alamaması, sorunun bölgede mezhepsel bir ittifaka doğru evrilmesine yol açmıştır (Ayhan, 2012: 19). The Independent gazetesinin Ortadoğu muhabiri Robert Fisk (<http://haber.sol.org.tr/>, 08.12.2012), Batı medyasında Suriye'ye saldırıları meşrulaştırma gerekçesi olarak ortaya atılan kimyasal silah iddialarının gerçeği yansıtmadığını, Suriye'nin elinde kimyasal silahların bulunduğu ve Esad'ın bunu kendi halkına karşı kullandığı takdirde Batı'nın buna karşılık vereceğinin söylendiğini; ancak, Esad'ın kimyasal silahlar olsa bile bunu kendi halkına karşı kullanmayacağını belirttiğini aktarmaktadır. Fisk, son dönemlerde "kimyasal silah" kampanyasının yeniden başladığını ifade ederken, sözde "kimyasal silah uzmanları"nın Suriye haritasında herhangi bir kimyasal silah izini bulamadıklarını ve Batı medyasında çıkan bu haberlerin kaynaklarının "isimsiz askeri istihbarat kaynakları" olduğuna dikkat çekmektedir.

Alankuş, geleneksel gazeteciliğin, savaş gazeteciliği üzerine kurulduğunu, savaş gazeteciliğinin kullanılan kaynaklar açısından hükümet merkezli olduğunu ve geleneksel gazetecilik anlayışına göre haber yapılırken 'doğruluk mitine' dayanılarak genellikle "resmi kaynaklar" a başvurulduğunu belirtmektedir (<http://bianet.org/> 16.11.2011). Lynch'e göre, çatışmanın sadece iki tarafı varmış gibi göstermek yerine, küçük parçaların da bütünü tamamladığını görmek; iki liderin sözlerini karşılıklı vermek yerine, çatışmadan etkilenen tüm tarafların hikâyelerine yer vermek barış gazeteciliği yönünde atılmış önemli bir adımdır. Sadece şiddeti ve savaşın dilini yansıtmak, şiddetin uzun dönemli etkilerini ve sonuçlarını göz ardı etmek, çatışmanın yeniden üretilmesine hizmet etmektedir (<http://bianet.org/> 16.07.2011).

Egemen gazetecilik kodlarının iktidar söylemini yeniden üreten yaklaşımını savaş ve çatışma haberleri üzerinden inceleyen bir çalışmada Ottosen (2010: 261-263), Afganistan'da El – Kaide'ye karşı yürütülen savaşta Norveç'in ABD'nin müttefiki olarak bulunmasına ilişkin Norveç basınında çıkan haberleri Galtung'un barış gazeteciliği modeline göre incelemiş ve çatışma/savaş haberciliğine eleştirel bir bakış getirmiştir. Galtung'un yapısal ve kültürel şiddet kuramına göre, iktidar yapılarını ve sosyolojik bağlantıları tanımlamıştır. McMahon ve Chow-White (2011: 989), haber medyasında ırksal uzlaşma kodlarını incelemişler, diğer çalışmalardan farklı olarak soğuk çatışma analizi için barış gazeteciliği modelini kullanmışlardır. Metodolojik olarak hem gündem kurma hem de çerçeveleme kuramını birleştiren bir yaklaşımla Kanada'da hükümet tarafından yönetilen ırksal uzlaşma projesinin medyada sunumuna ilişkin çelişkileri vurgulamışlardır.

Lynch ve McGoldrick (2012: 1-3) ise, Avustralya ve Filipinler'deki savaş ve barış gazeteciliğinin haber kodlarını ortaya koymuşlar, barış gazeteciliği modelini değerlendirmek için her iki ülkedeki televizyon haberlerinin başlıklarındaki ayrımları eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi ile incelemişler ve haberlerin izleyici çerçevelerine etkisini de ölçmüşlerdir. Buna göre, barış gazeteciliği izleyicilerinin daha az sinirli ve daha az korkulu, daha ümitli ve empati kurmaya eğilimli; aynı zamanda diğer tarafı daha az suçlayıcı ve çözüm üzerinde düşünmeye odaklı oldukları görülmüştür. Shinar (2009: 451), 2006 yılında Lübnan'da ve İsrail'in kuzeyinde Hizbullah güçleri ile İsrail savunma güçleri arasında meydana gelen çatışmaların Kanada ve İsrail basınında nasıl ele alındığını incelediği çalışmada gazetelerin genel eğiliminin savaş gazeteciliği yönünde olduğunu ortaya koymuştur. Dil savaşının çatışmanın taraflarının gücünü de yansıttığını belirten Atawneh (2009: 263-275), yerel ve küresel medyanın İsrail-Filistin çatışması ile ilgili haber başlıklarındaki saldırgan ve savunmacı dili araştırmıştır. Savaş ve düşmanlık bağlamında medyadaki söz edimlerini inceleyen Atawneh'e göre, güçlü taraf daha çok tehdit dilini, zayıf taraf ise daha çok rica/yalvarma dilini kullanmaktadır. Bu durum ise güçlünün

bir kurban, zayıfın ise fail olarak görüldüğü bir ironi yaratmaktadır.

Bu çalışmada, eleştirel yaklaşımların öncüllerine dayanarak, egemen güçlerin politikalarını meşrulaştırmada medyayı bir araç olarak kullandıkları ve egemen ideolojiyi destekleyen bir haber söylemi ürettikleri temel tezinden hareket edilecektir. Bu bağlamda, Suriye'deki rejim muhalifleri ile Esad arasında yaşanan çatışmalar karşısında Batılı egemen güçlerin ve Türkiye'nin tutumuna ilişkin anaakım ve alternatif medyanın haber söylemi incelenecek ve haber metinlerinde üretilen anlamlar barış gazeteciliği perspektifinden çözümlenmeye çalışılacaktır. Çatışma üreten egemen haber diline karşılık olarak alternatif söylemler sunan barış gazeteciliği yaklaşımının çatışmaların çözümüne ve demokrasiye yapacağı katkılar tartışılacaktır.

Kuramsal Çerçeve

Barış gazeteciliği, 1970'lerden itibaren gelişmeye başlayan; normatif teori, ampirik analiz, savaş, çatışma ve şiddet içeren gazetecilik pratiklerinin bileşkesi olan bir alandır. Gazeteciliğin nesnellik rejimini reddederek medya ve çatışma üzerine bir kuram geliştirmeyi amaçlayan barış gazeteciliği, haber medyasının yapısal şiddeti artırma potansiyeline vurgu yapmaktadır. Barış gazeteciliği kuramı ve araştırmaları, çatışmaların dönüşümünü amaçlayan gazetecilik pratiklerini geliştirmeye ve büyük ölçüde sıcak çatışmaları çözümlenmeye odaklanmaktadır (McMahon ve Chow-White 2011: 989-990). Barış gazeteciliği, kültürel ve yapısal şiddetin altında yatan fiziksel şiddeti kapsayan savaş gazeteciliğinin ötesinde çatışma farkındalığını yükseltmekte, demokratik yönetimi aracılığıyla kamu bilincini geliştirmektedir. Barış gazeteciliğinin benimsenmesi ile çatışmanın küresel etkilerine vurgu yapılması ve tehditlere karşı kamuoyunun dikkatinin çekilmesi, alternatif yorumların ve eleştirel düşüncenin gelişmesi sağlanabilecektir (Shinar 2009: 452).

Galtung, barış gazeteciliği modelini savaş ve barış gazeteciliği arasındaki ikilik üzerine inşa etmiştir. Savaş ve barış gazeteciliği arasındaki zıtlık dört farklı alanda ortaya çıkmaktadır: Buna göre, savaş gazeteciliği şiddet, elit, propaganda ve zafer odaklı iken; barış gazeteciliği

çatışma (ve barış), insan, hakikat ve çözüm odaklıdır. Savaş gazeteciliği, propagandayı yeniden üreten ve savaşı teşvik eden bir yaklaşımı içermektedir. Barış gazeteciliği, kurbanlara (genellikle sivil kayıplara) odaklanan bir duyarlılıkla insan odaklıdır ve bu nedenle sessiz bir ses vermekte ve tüm yönleriyle gerçekleri açığa çıkartmayı amaçlamaktadır. Barış gazeteciliği, propaganda savaşı içinde medyanın rolünü kabul etmekte, bu noktadan hareketle ahlaki bir yaklaşım benimsemektedir. Barış gazeteciliği modeli; çatışmanın taraflarının amaçlarını net bir şekilde ortaya koymayı, kazan-kazan anlayışını, şeffaflığı, empatiyi, şiddetin görünmeyen etkilerine ve travmalarına dikkat çekmeyi içermektedir. Ayrıca, barış gazeteciliği manipülasyonu dışlamakta, kadınların, yaşlıların ve çocukların acılarına odaklanarak hakikati tüm açıklığıyla ortaya koymayı hedeflemekte; yeniden yapılanma, uzlaşma ve toplumsal barış gibi şiddetsizlik ve yaratıcılık süreçlerini teşvik etmektedir. Savaş gazeteciliği modeli ise; çatışma arenasını iki tarafa ayırmakta, ilk taşı atanı veya nedenleri açık bir şekilde tartışmamakta, biz-onlar ayrımını yapmakta, silaha/silahlanmaya vurgu yapmakta ve şiddetin yaralı ve ölü sayısı gibi maddi zararlarını ön plana çıkartmaktadır. Ayrıca, savaş gazeteciliği elitlerin sözcülüğünü yapmakta, zafer ve ateşkes sonucuna odaklanmaktadır (2002: 261-270).

Hackett (2006: 2-9), pratikte barış gazeteciliği ilkelerinin gerçekleştirilmesine bir katkı olarak gazetecilik ve güç ilişkileri arasındaki ilişkiyi tartışmak için üç kavramsal çerçeve önermektedir: Bunlardan birincisi, Herman ve Chomsky'nin "propaganda modeli"dir. Hackett, bu modeli devlet ve sermayenin gazetecilik üzerindeki etkilerini vurgulaması yönüyle savaş gazeteciliğinin çerçevesini oluşturan önemli kavramsal çerçevelerden biri olarak görmektedir. Ayrıca, Shoemaker and Reese'in "etkilerin hiyerarşisi" modeli, haber içeriğine yönelik baskılara dikkat çekmesi bakımından barış gazeteciliğine karşı baskıları değerlendirmek için yardımcı olmaktadır. Mikrodan makroya doğru beş düzeyde işleyen bu modele göre, medya çalışanlarının sosyo-demografik arka planı, haber odasındaki günlük iş rutinleri, medya kurumlarının organizasyon yapıları, reklamcılar, siyasî güç odakları, pazar yapıları ve teknoloji gibi unsurların medya içeriklerini

etkilemesi, iktidar ilişkilerinin ve ideolojinin medya içeriği yoluyla yeniden üretilmesi gazeteciliğin tutarlılığını etkilemektedir. Üçüncü kavramsal çerçeve ise Bourdieu'nun görece özerk bir kurumsal alan olarak gördüğü gazetecilik nosyonudur. Buna göre, toplumsal aktörler olarak gazetecilere bir güç atfedilmektedir. Bu üç kavrayış, barış gazeteciliği hareketinin potansiyel stratejilerini, görevlerini ve zorluklarını tanımlamak için kuramsal bir temel içermektedir.

Galtung (1998: 95-102), bir çatışmaya bakmanın iki yolu olduğunu belirtmektedir. Bunları, yüksek ve düşük yol olarak ayıran Galtung, çatışmanın barışa dönüşmesi sürecinin daha medya için öncelikli olmadığını, medyanın daha çok kimin kazanacağı sorusu üzerinde durduğunu vurgulamaktadır. Galtung'a göre; düşük yol medyada egemen olan yaklaşımdır. Burada çatışma, bir spor arenası, bir savaş veya bir gladyatör sirki gibi görülmektedir. Genellikle iki tarafın kendi amaçlarını empoze ettiği bir mücadele söz konusudur. Habercilik modelinde, daha çok askerî bir komuta anlayışı içinde kimin kısa zamanda hedeflerine ulaştığı bilgisi ölü ve yaralı sayısı, maddi kayıplar açısından tanımlanmaktadır. Bu savaş gazeteciliği modeli, spor gazeteciliği ve mahkeme gazeteciliği gibi anlayışlara dayanmaktadır. Yüksek yol ise çatışmanın dönüşümüne odaklanan barış gazeteciliğini temsil etmektedir. Çatışmalar, dünyaya karşı bir meydan okuma olarak görülmektedir. Kişiler, gruplar, ülkeler ve ülke grupları için şiddet açık bir tehlikedir. Ancak, şiddet olmaksızın çatışma, insanlığın gelişmesi, yeni yolların bulunması ve çatışmanın yaratıcı bir şekilde dönüşmesi için bir fırsat sunmaktadır.

Anaakım medyada savaş gazeteciliğinin ve savaş lehine bir önyargının fark edilir derecede baskın olduğu görülmektedir. McGoldrick (2006: 3-4), savaş gazeteciliğine yatkınlığı belirleyen üç unsurdan söz etmektedir: Bunlar, resmî kaynaklar lehine yanlılık, süreç üzerinde olay lehine bir yanlılık ve çatışmalardaki ikilik üzerine yanlılıktır. Gazeteci, önyargı iddialarına karşı kendini izole etmek için güvenli bir yol olarak her iki tarafın sesine de yer vermeyi bir objektiflik ölçütü olarak kabul etmektedir. Bunun anlamı, gazetecinin herhangi bir partinin veya mezhebin sesi olarak görülmesinin

önüne geçmektir. Örneğin, geleneksel olarak klasik bir BBC haberinde “diğer yandan, diğer tarafta, sonunda” gibi ibarelerle bu formülleştirme sağlanmaktadır. Objektifliğin önemli bir unsuru olarak kabul edilen ikilik/düalizm aynı zamanda iki alternatifin karşı karşıya olduğu bir zafer veya yenilgi karşıtlığını üretmekte ve çatışmayı yükseltmektedir. Lynch ve McGoldrick (2012:1), temel bağlam ve arka plan süreçleri ile birlikte barış gazeteciliği modeline dayanan değerlendirme kriterlerini uyguladıkları çalışmalarında, barış gazeteciliği yaklaşımının bireylerin daha az sınırlı ve korkulu, daha fazla umutlu ve empatik hissetmesini sağladığını, bir taraf tutma ve suçlama eğilimlerinin daha az olduğunu, sorunlar karşısında daha çok işbirliği çözümleri üzerinde düşünmeye yöneldiklerini ortaya koymuşlardır.

Şiddetin farklı biçimleri medya açısından bir haber değeri taşımaktadır. Bu nedenle, milliyetçilik, ırkçılık, etnik köken ve din farklılıkları nedeniyle yaşanan savaş ve çatışmalarla ilgili haberler medyada geniş bir biçimde yer almaktadır. Ancak, medyadaki savaş ve çatışma haberlerinde iki temel sorun karşımıza çıkmaktadır: Birincisi, gazetecilik pratiği sırasında mesleki ve etik kodların ihlal edilmesi, savaştan ve çatışmadan yana bir dilin kullanılmasıdır. İkincisi ise savaş veya çatışma durumunda, haberciliğin en önemli koşulu olan “mesafelilik” ilkesinin göz ardı edilmesi ve gazetecinin ülkesinin, mensubu olduğu topluluğun, ırkın, dinin veya etnik grubun bir üyesi olarak davranması ve propagandist habercilik yapmasıdır. Buna karşılık, barış merkezli gazetecilik “aynı anda hem doğruyu, hem insanı hem de çözümü esas alan gazetecilik” anlayışına dayanmaktadır. Barış gazeteciliği; çatışmanın temellerini ortaya koymayı, çatışmanın tarafları ve hedefleri üzerinde düşünmeyi, çatışmayı şeffaflaştırmayı, tarihsel ve kültürel arka planı anlamaya çalışmayı, her tarafa eşit söz hakkı vermeyi, çatışmayı veya savaşı çözülmesi gereken bir problem olarak görmeyi ve şiddetin görünmez boyutlarına vurgu yapmayı ilke edinmektedir (Arşan 2005: 126-131). Barış gazeteciliği, savaş gazeteciliğinin kışkırtıcılığına karşı yeni bir yaklaşım getirmektedir. Bu çerçevede, barış gazeteciliği barışı savunan, barış için yapılanlara haber değeri atfeden, bu arada çatışmalı durumlarla ilgili olarak yapılan her türlü habercilikte savaşı, şiddeti kışkırtmak yerine barışa

ve çözüme odaklanan bir gazeteciliktir. Çünkü bu gazetecilik anlayışı, olay/sorun odaklı olan, haberin değerini olağan dışı olmasıyla ölçen, haberin durum tanımlayıcısı olarak elitleri seçen bir haber tasarımına dayanmakta ve iyikötü, suçlu-kurban gibi ikili karşıtlıklar üretmektedir. Dolayısıyla, barış gazeteciliği anlayışı haberin ideolojik olarak yapılanma biçimi üzerinden ilerlemekte ve önerilerini getirmektedir (Alankuş 2009: 112-113).

Medya, kamusal alana ilişkin kendisinin oluşturduğu bir vizyonu dayatmaktadır. Kitle iletişim araçları ve gazeteciler, iktidar odaklarıyla ilişkileri bağlamında ideolojik yapıların inşasında bir araç olmuşlar, geçmişten günümüze ekonomik, siyasî ve askerî iktidar çevrelerinin sözcüsü olma işlevini yerine getirmişlerdir. Medyanın toplumsal olguları neden oldukları gibi aktarmadıkları sorusunun cevabı, haberin dilsel bir boyutunun olmasıdır ve dil pozitivist bilim anlayışının iddia ettiği aksine şeffaf değildir. Dil, bir dünya vizyonunun ve dünyaya ilişkin tikel bir anlamın kurulduğu saydamsızlığı içinde taşımaktadır ve masum değildir (Cheviron 2009: 209). Medya, kültürel güç oyununun ve eşitsiz toplumsal ilişkilerin temsilinde önemli bir rol oynayan, aynı zamanda kültürel ve toplumsal çeşitliliklere vurgu yaparak dayatılan kimliklere ve başkalarının çıkarlarına meydan okumayı ve direnmeyi sağlayan bir kamusal alan oluşturma potansiyeline sahiptir (Cottle 2000). Erdoğan (2012: 3), medyada temsil konusunu/sorununu, "...sembollerle ve imajlarla gerçekleri yeniden üretme konusu ve sorunu" olarak tanımlamakta, uluslararası sermayenin bir bölümünün desteklediği çatışmaları yaratmada veya körüklemeye ve düşmanlıkları artırmada medya profesyonellerinin çok önemli rol oynadığını vurgulamaktadır.

İnal'a (2009: 11, 18) göre haber, siyasal aktörlerin eylem ve söylediklerini bir format içinde aktaran anlatı olmaktan çok daha öte, doğrudan siyasal aktörlerin oluşturdukları bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyadaki güç ilişkilerinin karmaşıklaşması, ekonomik ilişkilerin yeni biçimleri, bu güç dengeleri ile siyasî uzlaşma ve çatışmaların ortaya çıkma biçimleri bireyleri giderek daha fazla haber medyasına bağımlı bir konuma getirmektedir. Sadece yerel seçkinler değil, uluslararası ölçek-

te öne çıkan ABD ve İngiltere gibi siyasî aktörler de uluslararası sorunları tanımlama biçimleri ve çözüm önerileri ile tüm dünyayı etkilemektedirler. Özellikle uluslararası haberlerde Batılı haber ajanslarının önemli bir konumda olduğu görülmektedir. Gerek üçüncü dünyada yer alanlar gerekse Müslümanlar hakkındaki anlam çerçeveleri büyük Batılı ajanslar tarafından belirlenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Türkiye'nin Suriye'deki iç çatışmalara ilişkin siyaseti ve Suriye ile yaşanan gerilim bağlamında, Suriye tezkeresi ve Türkiye'ye yerleştirilen patriot füzeleri ile ilgili gelişmelerin anaakım ve alternatif medyanın haber söyleminin ve gazetecilik pratiğinin barış gazeteciliği perspektifinden karşılaştırılması; ayrıca, anaakım medyanın, siyasî iktidarın ve küresel güçlerin söylemini ve ideolojisini yeniden üreten ve meşrulaştıran haber anlatılarının tartışılması ve barış gazeteciliğinin alternatif bir gazetecilik pratiği olarak barışa ve demokrasiye olan katkılarının vurgulanması amaçlanmaktadır.

Araştırma Soruları ve Varsayımlar

Bu çalışmada, medyada savaş haberlerinin nasıl çerçvelendiği, egemen ve alternatif medya arasındaki farklı bakış açılarının nasıl kurulduğu ve medyada savaşın hangi yönlerinin ön plana çıkartıldığı soruları üzerinde durulmuştur. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla söylem çözümlemesi yapılmış, haberde inşa edilen ideolojik anlamlar gösterilmeye çalışılmıştır. Söylem çözümlemesinde, Suriye'deki iç çatışma üzerinde kurulan egemen çerçeveye odaklanılmış, gazetecilerin bilinçli olarak dili kullanım biçimleri ve seçilen sözcüklerin örtük çağrışımları incelenmiştir. Bu çözümleme, anaakım medyanın egemen söylemleri içerdiği ve meşrulaştırdığı, güç/iktidar sahibi kişi ve kuruluşların durum tanımlarını yeniden ürettiği, şiddet ve elit odaklı bir dil kullandığı; alternatif medyanın ise olgulara ve olaylara eleştirel baktığı, çatışmanın/savaşın nedenlerine ve çözümlerine odaklandığı, mağdur ve ezilen sınıfların temel haklarını savunan insan ve çözüm odaklı bir habercilik anlayışını benimsediği varsayımlarına dayanmaktadır. Barış gazeteciliğine ilişkin kuramsal bilgidan üretilen

bu varsayımların seçilen örneklem üzerinde de geçerli olup olmadığı sınanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Suriye'nin Türk savaş uçağını düşürmesi, Suriye'den atılan top mermisinin Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesinde beş sivil yurttanın ölümüne neden olmasının ardından sınır ötesi operasyon tezkeresinin Meclis'te onaylanması, NATO'dan Suriye sınırı için patriot istenmesi ve NATO'nun Türkiye'ye patriot yerleştirmesi olayları ekseninde AKP'nin Suriye politikasının ve Suriye'deki çatışmaların anaakım ve alternatif haber medyasındaki yansımaları araştırılmıştır. Anaakım medyayı temsil eden *Hürriyet* ve *Sabah* gazetelerinin internet haberleri ile alternatif medyayı temsil eden *Bianet* haber sitesi bu üç olay çerçevesinde incelenmiştir. Suriye konusu ile ilgili bu olayların ve tarihlerin seçilmesinin nedeni, bu tarihlerde olayların yarattığı toplumsal etkinin ve medyadaki haber yoğunluğunun artması ve bu gelişmelerin habere egemen olan ideolojinin çözümlenebilmesi açısından önemli bir veri sunmasıdır.

Bu çalışmada, haberdeki ideolojik boyutu ve savaş dilini çözümlemek amacıyla Van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmış, haber metinlerinde savaş ve barış dilini üreten anlamların ve egemen söylemlerin nasıl kurulduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Haber çözümlenmeleri; Suriye'nin Türk savaş uçağını düşürdüğü 22 Haziran 2012, tezkerenin haber olduğu 5 Ekim 2012 ve NATO'dan Suriye sınırı için patriot istenmesi ve NATO'nun Türkiye'ye patriot füzeleri yerleştirmesi süreci ile ilgili 23 Kasım-14Aralık 2012 tarihli haberleri içermektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, seçilen tarihler ve olaylar ile sınırlıdır.

BARIŞ GAZETECİLİĞİ SÖYLEMİ: ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

Söylem çözümlemesi, cümlelerin söz dizimsel yapısının ötesine geçerek medya mesajlarının daha fazla özelliğini izleme olanağı sunmaktadır. Burada önemli olan, ideolojik konumun veya gücün görünüşteki söz dizimi ve dil karakteri aracılığıyla iletildiğini vurgulamaktır (Van Dijk 1985:4). Söylem çözümlemesi, niceliksel içerik çözümlemesini tamamlayan bir

yöntemdir. Söylem çözümlemesi, içerik çözümlemesinin göz ardı ettiği haberin altında yatan ince anlamların yanı sıra haberin soyut biçimsel yapısının araştırılmasına da imkân vermektedir (Van Dijk, 1988b). Van Dijk, Bourdieu'nun görüşlerinden yola çıkarak sembolik seçkinlerin (gazeteciler, yazarlar, sanatçılar, yönetmenler ve akademisyenler) eşitsiz toplumsal yapının eklenmesindeki önemli konumlarına işaret etmekte, bu grupların kendi iktidar bölgeleri içinde söylemin türleri hakkında karar verme konusundaki göreceli özgürlükleri ve iktidarı aracılığı ile söylemin başlıklarını, stilini ve sunumunu belirlediklerini vurgulamaktadır. Haberi bir tür (genre) olarak değil, bir söylem olarak ele alan Van Dijk, haberin söylemini toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak görmektedir (Akt. İnal 1996: 68, 97).

Van Dijk, söylem çözümlemesinin dile ve dilin kullanımına yönelik teorik ve metodolojik bir yaklaşım olduğunu göstermiştir. Söylem çözümlemesi, metinsel ve bağlamsal olmak üzere iki temel boyuta sahiptir. Metinsel boyut, çeşitli düzeylerde söylemin yapılarını, bağlamsal boyut ise bilişsel süreçler, temsiller ve sosyokültürel faktörleri içermektedir. Van Dijk, söylemin üç temel unsurunu cümle yapıları, anlamlar ve konuşma eylemleri olarak karakterize etmiştir. Dil kuramı, temelde bu üç bileşenin ve onların birbirleri arasındaki bağlantıların açıklanmasını amaçlamaktadır. Sesler, kelimeler, cümle kalıpları ve anlamlar söylemin mikro düzeyini oluşturmaktadır. Ancak, daha kapsamlı ve global düzeyde bir açıklama için yazılı söylemin tüm bölümlerini tanımlayan ve söylemin bütün parçalarını içeren makro anlamsal yapıların çözümlenmesi gerekmektedir. Söylemin mikro ve makro düzeyleri arasında bir bağlantı bulunmakta, tüm metni oluşturan parçaların anlamları, kelimelerin ve cümlelerin yerel/mikro anlamlarından oluşmaktadır. Söylemin unsurlarından biri olan stil, konuşmacının aynı anlamı ifade etmek için kendi seçimine bağlı olarak kullandığı ifadelerdir. Retorik ise dilin ikna boyutuyla ilgilidir. Söylemin retoriksel yapısı, okuyucuya/dinleyiciye bilgi verme amacını taşımaktadır. Örneğin, rakamsal veriler bunun için kullanılmaktadır. Stil, söylemin gerekli bir unsuru iken, retorik zorunlu olmayan bir unsurdur. Kapsamlı bir haber söylemi, hem haberin metinsel yapılarının hem

de üretim ve alımlama süreçlerinin iletişimsel koşullarda ve sosyo-kültürel bağlamlarda açıklanmasını gerektirmektedir (1988a: 24-30).

Van Dijk, çözümlemesini mikro ve makro yapılar olmak üzere iki düzeyde ilerletmektedir. Mikro düzeyde; sözcük seçimleri, söz dizimi, anlam, cümle yapıları, cümleler arasındaki uyum ve tutarlılık ve retorik incelenir. Makro yapılar ise tematik ve şematik çözümlemelerden oluşmaktadır. Tematik çözümlemede hiyerarşik yapı (hierarchical structure) ön plandadır. Bu yapıda ana başlık, başlık, alt başlık, spot ve haber girişleri yer almaktadır. Şematik çözümleme ise durum ve yorumdan oluşmaktadır. Ayrıca, arka plan bilgisi, bağlam ve tarih bilgisi, sonuçlar, haber kaynakları ve alıntılar da önemlidir. Şematik çözümlemede, hikâye/olay örgüsü incelenmektedir. Çözümlemenin bu bölümünde durumsallığa ilişkin bilgi verilmekte; haberin bağlamı, tarihsel geçmişi ve haberin işleniş biçimi değerlendirilmektedir. Mikro yapıda ise anlam biliminin temel kavramları, önermeler, tutarlılık, tutarlılığın denetimi olarak konu ve bilgi, bilişsel stratejiler, varsayımlar ve imalar gibi unsurlar çözümlenmektedir (Van Dijk 1988a). Van Dijk (1988a: 55), bir haber şemasının varsayımsal yapısını şu şekilde kategorilere ayırmıştır:

Haber Raporu (News Report):

1. Özet (Summary)
2. Hikâye (Story)

Özet (Summary)

1. Üst başlık (Headline)
2. Başlık (Lead)

Hikâye (Story)

1. Durumsallık (Situation)
2. Yorum sallık (Comments)

Durumsallık (Situation)

1. Bölüm veya Olay (Episode)
2. Arka Plan Bilgisi (Background)

Arka Plan (Background)

1. Bağlam (Context)
2. Tarih (History)

Bağlam (Context)

1. Koşullar (Circumstances)
2. Önceki Olaylar (Previous Events)

Yorum sallık (Comments)

1. Sözel Tepkiler (Verbal Reactions)
2. Sonuçlar (Conclusions)

Sonuçlar/Kanılar (Conclusions)

1. Beklentiler (Expectations)
2. Değerlendirmeler (Evaluations)

Bu çalışmada, haber söyleminin makro yapısal çözümlemesi üzerinde durulmuştur. Buna göre, Hürriyet ve Sabah gazeteleri ile alternatif medyayı temsil eden Bianet'in internet sitelerinde yer alan Suriye politikası ve sorunu temelinde yaşanan gelişmelere ilişkin haberler, Van Dijk'ın (1986) geliştirdiği haber şeması kategorileri temel alınarak incelenmiştir. Bu tür üst yapılar, bir söylemin geleneksel makro yapısını oluşturmaktadır.

Özet (Başlık ve Giriş Paragrafı)

Özet, haberin üst bölümünü ifade etmektedir. Ana başlık ile alt ve üst başlıklar, geleneksel başlık kategorilerini oluşturmaktadır. Başlık, algı ve dikkat süreçlerini etkileyen önemli bir unsurdur. Van Dijk'a göre bir başlık, haberin makro açıklamalarının bir parçasını ifade etmiyorsa ve düşük seviyede detay içeriyorsa, başlığın ön yargılı olduğu sonucuna varmak mümkündür (1986: 161). Haberin konusunu yansıtan başlıklar, toplumsal güç ve egemenliğin altında yatan yeniden üretim süreçleri üzerinde belirgin bir etki yaratmaları nedeniyle güçlü aktörler tarafından kontrol edilmektedir (Van Dijk 2009: 68).

Örnekler

“Türk Uçağını Suriye Düşürmüş”
([http:// www.hurriyet.com.tr](http://www.hurriyet.com.tr) 23.06.2012).

“Başka bir aşamaya geçilmiştir artık”
([http:// www.hurriyet.com.tr](http://www.hurriyet.com.tr) 23.06.2012).

“Evet bir uçağa daha saldırdılar”
([http:// www.hurriyet.com.tr](http://www.hurriyet.com.tr) 25.06.2012).

“Düşen uçak için toplanıyorlar”
([http:// www.sabah.com.tr](http://www.sabah.com.tr) 23.06.2012).

"ABD'den Suriye'ye sert kınama"
(<http://www.sabah.com.tr> 24.06.2012).

"Ankara düğmeye bastı"
(<http://www.sabah.com.tr> 24.06.2012).

"Ankara'da Diplomasi Hız Kazandı"
(<http://bianet.org> 24.06.2012).

Bu başlıkların vurguları incelendiğinde, *Hürriyet* ve *Sabah*'ta benzer bir yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Suriye'nin Türk savaş uçağını düşürmesinin bilinçli bir eylem olduğu ve savaş çağrışmaları içerdiği başlıklarda hissettirilmektedir. *Hürriyet* ve *Sabah*'taki başlıklarda, seçilen sözcükler özellikle bir söylemi üretmeye yöneliktir. "Saldırı" ve "ABD'den sert kınama" gibi net ifadelerle Suriye'ye yönelik olası karşı saldırının haklı gerekçeleri oluşturulmaktadır. Buradaki ABD vurgusu bir anlam ifade etmektedir. Türkiye'nin dış politikasında stratejik ortak olan ABD, egemen bir aktör olarak Suriye politikasında belirleyici bir rol oynamaktadır. "Ankara düğmeye bastı" ifadesi ile Türkiye'nin haklı bir karşı saldırıda bulunması ihtimali ima edilmektedir. *Bianet*'in başlığında ise iki ülke arasındaki diplomasi trafiğine vurgu yapılmaktadır. "Diplomasi" sözcüğü ile krizin diplomatik ve barışçı yollardan çözülmesi yönünde bir anlam üretilmektedir.

Özet, ayrıca bir giriş bölümünü de içermektedir. Giriş, ilk cümle veya paragraf olarak başlığın altında yer almakta ve haber metnine göre daha büyük ve daha koyu bir şekilde yazılmaktadır. Giriş bölümü, katılımcılar, eylemler veya olaylar hakkında tam bir bilgi vermemekte, sadece ana olay, aktörler ve yer ile ilgili olarak metnin makro açıklamaları ile doğrudan ilgili bilgileri aktarmaktadır. Van Dijk, okuyucuların bu bölümü okuyarak haberin geri kalan kısmını okuyup okumamaya karar verdiğini belirtmektedir. Başlık ve giriş, yorumlama ve hatırlama gibi çok önemli bir işlevi yerine getirmeleri nedeniyle haber şemasının önemli ve zorunlu bir kategorisini oluşturmaktadır (1986: 162).

Örnekler

"Suriye'yi en sert şekilde kınadıklarını ifade eden Hillary Clinton, "Küstahça olan bu saldırı asla kabul edilemez" dedi. ABD Dışişleri Ba-

kani Hillary Clinton, Türk askeri uçağının Suriye tarafından düşürülmesiyle ilgili, "ABD, bu küstah ve kabul edilemez eylemi mümkün olan en güçlü şekilde kınamaktadır" dedi." (<http://www.sabah.com.tr> 24.06.2012).

"Akdeniz'de düşürülen Türk uçağının ardından Suriye'ye yönelik yaptırımlar konusunda ilk adım atıldı. Ankara, Şam yönetimine diplomatik nota verdi." (<http://www.sabah.com.tr> 24.06.2012).

"Genelkurmay Başkanlığı'nın dün internet sitesine koyduğu 47 numaralı bilgi notu, Türkiye'nin yanı sıra dünyanın da gündemine bomba gibi düştü. Gün boyunca iddialar birbirini kovalarken Brezilya gezisinden dönen Başbakan Erdoğan güvenlik zirvesini topladı. Gece yarısı yazılı açıklama gündemi bir kez daha sarstı: Türk savaş uçağını Suriye düşürdü." (<http://www.hurriyet.com.tr> 23.06.2012).

"AK Parti Dış İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Ömer Çelik, Türk jetinin Suriye tarafından düşürülmesi olayında Türkiye'nin yüzde yüz haklı olduğu belirterek "Suriye, Türk uçağını düşürerek, uluslararası topluma, uluslararası hukuka, bölge ülkelerine, uluslararası meşruiyete ve NATO'ya saldırmıştır" açıklamasında bulundu." (<http://www.hurriyet.com.tr> 23.06.2012).

"Türk Hava Kuvvetleri'ne ait bir F-4 savaş uçağının Suriye tarafından düşürülmesinin ardından diplomasi trafiği başladı. Pilotlar için Türkiye ve Suriye'nin ortak araması sürüyor." (<http://bianet.org> 24.06.2012).

Haberlerin giriş bölümünün de başlıkların söylemini desteklediği ve güçlendirdiği görülmektedir. *Sabah*'ta haberin kaynağı ve durum tanımlayıcısı olarak Hilary Clinton'un seçilmesi, Suriye iktidarının meşruiyetini tartışan, ülkedeki çatışmanın kaynağı olarak gören ve küresel haber medyasında da destek bulan egemen söylemi yeniden üretmektedir. Batılı egemen güçlerin Esad rejiminin çökertilmesi yönündeki politikalarının önemli bir aktörü olan Türkiye, NATO ve ABD politikalarının aktif bir uygulayıcısı konumundadır. Türkiye'nin bu aktif konumunu meşrulaştırma zeminini anaakım medya tarafından hazırlanmaktadır. Özellikle AKP'li bir siyasetçinin açıklamaları

üzerine kurulan haber anlatısı, Suriye ile ciddi bir krizin eşliğinde olduğu algısını güçlendirmeye dönüktür. Suriye'nin uçak düşürmesi olayının resmî açıklamalara ve özellikle askerî kaynaklara dayandırılarak açıklanması ise bu anlamı pekiştirmektedir. *Bianet*'te ise uçak düşürülmesi olayının ardından diplomasi trafiğinin başlamasına ve pilotlar için Türkiye ve Suriye'nin ortak arama çalışmalarına vurgu yapılmaktadır. Anaakım medya gerilimli ve savaşı besleyen bir dil kullanırken; alternatif medyanın olayı daha barışçı bir dille ele aldığı ve Suriye tarafının bunun bir saldırı değil, bir kaza olduğu açıklamalarına da yer verdiği görülmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) yabancı ülkelere gönderilmesi ve görevlendirilmesine bir yıl süreyle izin verilmesini öngören Başbakanlık Tezkeresi'nin TBMM'de kabul edilmesine ilişkin haberler ise şu şekildedir:

"Ayağımızı denk alın mesajı verdik" (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr> 07.10.2012).

"İşte tezkerenin askeri boyutu: Sınırdaki 60 takviye ile en az 250 tank" (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr> 11.10.2012).

"Ankara'dan Esad'a tezkerıyla uyarı" (<http://www.sabah.com.tr> 05.10.2012).

"Akdoğan: İlla savaşa gireceğiz diye bir şey yok" (<http://www.sabah.com.tr> 04.10.2012).

"Savaş Tezkeresine Dönüşmesin" (<http://bianet.org> 04.10.2012).

"Savaşa Hayır Demek İçin Taksim'e!" (<http://bianet.org> 04.10.2012).

Haber başlıklarındaki savaş söylemi anaakım medyada belirgin bir şekilde görülmektedir. *Hürriyet*'teki başlıkta yer alan askerî terminoloji ve rakamsal veriler Suriye'ye bir saldırı olabileceği ihtimalini vurgulamaktadır. *Sabah*'taki başlıkta ise tezkerenin Esad'a bir uyarı olduğu belirtilmektedir. *Bianet*'in savaş karşıtı yaklaşımını haber başlıklarında görmek mümkündür. Tezkerenin savaş tezkeresine dönüşmemesi yönündeki kiplik kullanımı ve sivil toplum örgütlerinin savaş karşıtı protesto eylemi için çağrıda bulunması barışçı bir söyleme

işaret etmektedir. Anaakım medya, savaşı meşrulaştırmak üzere bir düşman imgesini canlı tutmaktadır.

"Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Akçakale'de 5 kişinin ölümüne neden olan saldırının ardından TBMM'den çıkan Suriye tezkeresi sonrasında ilk kez konuşarak, "Biz tezkerayla Suriye yönetimine, 'Ayağınızı denk alın. Cevap vermeye hazırız' mesajı verdik" dedi." (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr> 07.10.2012).

"Siyasi parti, sendika, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri, Suriye ile Türkiye arasında olası savaş ihtimaline karşı bu akşam saat 19:00'da Taksim'de olacak. Urfa'nın Akçakale ilçesine düşen bomba sonucu beş kişinin ölmesinin ardından Başbakanlık'tan "Suriye'deki hedefleri vurduk" açıklaması geldi. Bugün de Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Suriye'ye askeri müdahale tezkeresini görüşmeye başladı." (<http://bianet.org> 04.10.2012).

Yukarıdaki haber girişinde, Dışişleri Bakanı'ndan doğrudan alıntı yapılarak, örtük bir biçimde Suriye'ye olası bir saldırının olumlandığı görülmektedir. Bu noktada, başlık ve haber girişi, egemen söylemi pekiştirmektedir. Alternatif medya haberinde ise Türkiye'nin askerî müdahale yapması ihtimaline karşı sivil toplum temsilcilerinin katılacağı bir protesto eylemine yer verilerek toplumda savaş yanlısı egemen anlayışa karşı olan barış yanlısı toplum kesimlerinin sesleri yansıtılmıştır.

Türkiye'de anaakım ve alternatif medyada Suriye sorununun sunulma biçimini ve haber söylemindeki egemen temsilleri ortaya koymak amacıyla incelediğimiz bir diğer konu başlığı da patriot füzelerinin NATO komutasında Türkiye'ye konuşlandırılmasıdır.

Örnekler

"ABD Patriotlar için Emri Verdi" (<http://bianet.org> 14.12.2012).

"NATO'dan Patriot'lara vize çıktı" (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr> 04.12.2012).

"Patriot tamam, tehlike devam" (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr> 05.12.2012).

“Esad'ın 700 füzesi var”
(<http://www.sabah.com.tr> 05.12.2012).

“Türkiye'yi korumak için her adımı atarız”
(<http://www.sabah.com.tr> 04.12.2012).

“NATO, Türkiye'yi Suriye'nin kimyasal başlıklı füzelerinden korumak için Patriot hava savunma bataryaları gönderiyor. Ancak Almanya gibi bazı müttefik ülkelerin yeterli sayıda batarya göndermekteki isteksizliği nedeniyle Türkiye'de 28 ilde 17.2 milyon vatandaş, 'SCUD tehdidi' altında yaşamayı sürdürecektir. 1970'lerden beri bir füze programı olan ve kimyasal silahları bırakmayı reddeden Şam, bu alanda en çok endişe yaratan ülkelerden.”
(<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr> 05.12.2012).

“NATO Dışişleri Bakanları, Suriye tehdidine karşı Türkiye'ye Patriot füzeleri yerleştirilmesine onay verdi.”
(<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr> 04.12.2012).

“NATO Genel Sekreteri Rasmussen, Türkiye'nin Patriot talebinin ele alınacağı toplantı öncesinde Ankara'ya, kesin güvence verdi: Türk halkını korumak için her türlü adımı atacağız.”
(<http://www.sabah.com.tr> 04.12.2012).

“ABD Savunma Bakanı Panetta, Türkiye'ye iki Patriot bataryasının ve 400 ABD askerinin konuşlandırılması emrini imzalar imzalamaz Türkiye'ye geldi, İncirlik üssünü ziyaret etti.”
(<http://bianet.org> 14.12.2012).

Haber başlıkları ve girişlerinde benzer anlamların pekiştirildiğini söylemek mümkündür. Türkiye'nin NATO'dan patriot füze talebinde bulunması sürecinde savaşa destek oluşturan ve Türkiye'nin bu talebini olası Suriye saldırısı karşısında savunma amaçlı bir tedbir alma olarak gören anaakım medya, Türkiye'nin bu patriotlarla ne yapacağı, bunun neden gerekli olduğu, söz konusu tehdidin neleri içerdiği sorularına cevap aramamakta; Batılı güçlerin askerî güç birliğini temsil eden NATO'nun durum tanımlayıcısı olarak Türkiye'nin Suriye'ye karşı korunacağı yönündeki açıklamalarına öncelik vermektedir. Alternatif medyada ise, Ortadoğu'yu şekillendiren bir küresel aktör olan ABD ile Türkiye'nin Suriye politikası konusundaki stratejik ortaklıklarının ve NATO kararının bir sonucu olarak Türkiye'ye patriot

füzesi gönderilmesi vurgulanmaktadır. Haber girişinde ABD'nin göndereceği asker sayısı belirtilerek, Türkiye'nin içinde bulunduğu teyakkuz ortamının boyutları ve ABD'nin Türkiye-Suriye ilişkisi üzerinde belirleyici rolü vurgulanmaktadır.

SONUÇ

Haber medyası, hangi şiddet biçimlerinin meşru, hangilerinin gayri meşru olduğunu tanımlayan en önemli kaynaklardan biridir. Haber medyası haber metinlerinde doğrudan veya dolaylı biçimde siyasal seçkinlerin durum tanımlarını üretmektedir. Büyük haber ajanslarına bağımlılık, Batılı ülkelerin ve özellikle ABD'nin çıkarları doğrultusunda belirlenen bir gazetecilik anlayışı haber medyasında egemen konumdadır. Demokratik diyalog kanallarını açık tutmak, terör ve şiddet olaylarını önlemenin etkin araçlarından biridir. Burada haber medyasına düşen görev, temsili genişleten ve farklı kültürel ve siyasal tercihlerin, farklı yaşam biçimlerinin temsile kavuşmasına izin veren bir habercilik anlayışının benimsenmesidir (İnal 2009: 24). Medyanın haberi sunma biçimi doğal olarak medyanın profesyonel ilişkileri, ekonomik ve siyasî güç odakları ile olan bağlantıları haberin ideolojisi üzerinde oldukça belirleyici olmaktadır. Özellikle, ABD'nin Irak'ı işgali örneğinden hatırlanacağı üzere, Türkiye'de medya hem kendi haber kaynaklarıyla hem de uluslararası haber akışına eklenerek savaşın medyadaki boyutunun bir parçası olmuştur. Savaş haberlerinin sunumu küçük ayrıntıların dışında hemen tüm televizyon kanallarında aynı özellikleri taşımıştır (Erdoğan 2013).

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, *Hürriyet* ve *Sabah*'taki haberlerin savaş/şiddet, propaganda ve elit odaklı olduğu ve haber dilinin barış gazeteciliği anlayışını içermediği görülmüştür. *Bianet* ise haber metinlerinde barış gazeteciliği modeline uygun bir biçimde çatışmanın nedenlerini sorgulamış, askerî tedbirlere yönelik şiddet yaklaşımına karşı çıkmıştır. Anaakım medyanın, Suriye ile yaşanan gerilim ile ilgili haberleri verirken ağırlıklı olarak hegemonik söylemi meşrulaştırdığını, eleştirel görüşleri dışladığını ve Türkiye'nin Suriye'deki iç çatışmalara müdahil olmasının haklı gerekçelerini ürettiğini söylemek mümkündür.

Suriye sorununun anaakım medyadaki aktarıma biçimi egemen söylemleri yansıtmaktadır. Buna karşılık, alternatif medya, daha demokratik ve barışçıl bir anlayışla konuyu ele almış, ikili karşıtlıklar üretmek yerine barış gazeteciliğinin dilini kullanmıştır. Barış gazeteciliği; yerleşik habercilik kalıplarının yıkılması, denge ve çeşitlilik yoluyla medya temsillerinde çoğulculuğun sağlanması ve insan odaklı habercilik için bir fırsat sunmaktadır.

KAYNAKLAR

Alankuş S (2009) Yeni Habercilik Arayışları: Hak Odaklı Habercilik, Yurttaş Gazeteciliği, Barış Gazeteciliği, Sevda Alankuş (der.) içinde, Gazeteciliğe Başlarken: Okuldan Haber Odasına, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 88-124.

Arsan E (2005) Çatışma ve Savaş Dönemlerinde Gazetecilik, Gazetecilik ve Habercilik, Sevda Alankuş (der.) içinde, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 125-136.

Atawneh A M (2009) The discourse of war in the Middle East: Analysis of media reporting, *Journal of Pragmatics*, 41: 263–278.

Ayhan V (2012) “Ortadoğu’daki Şii-Sünni Gerginliği ve Türkiye”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 4, Sayı: 38, 18-24.

Bianet (2012) ‘Suriye Kuşatma Altında’, <http://bianet.org/bianet/dunya/137260-suriye-kusatma-altinda>, 28.03.2012, erişim tarihi: 09.12.2012).

Bianet (2011) ‘Barış Gazeteciliği Gerçeği Merkeze Alır’, <http://bianet.org/bianet/bianet/131514-baris-gazeteciligi-gercegi-merkeze-alir>, 16.07.2011, erişim tarihi: 06.12.2012.

Bianet (2011) Barışın Yaratıcılığa İhtiyacı Var, <http://bianet.org/bianet/medya/134059-barisin-yaraticiliga-ihtiyaci-var>, 16.11.2011, erişim tarihi: 06.12.2012.

Chevron N T (2009) Haber-Yorumdan Seyir ve Gösteriye, Metin Çözümlemeleri, Yasemin İnceoğlu- Nebahat A. Çomak (ed.) içinde, *Ayrıntı Yayınları*, İstanbul.

Cottle S (2000) Introduction: media research and ethnic minorities: mapping the field, In: Simon Cottle (ed.) *Ethnic Minorities and the Media: Changing Cultural Boundaries*, Buckingham: Open University Press, 1–31.

Engdahl F W (2012) Syria, Turkey, Israel and the Greater Middle East Energy War, <http://www.globalresearch.ca/syria-turkey-israel-and-the-greater-middle-east-energy-war/5307902>, 11.10.2012, erişim tarihi: 08.12.2012).

Erdoğan İ (2012) Gözetim toplumu ve olayların medyada temsili: Gerçekleri öğrenebilir miyiz?, <http://www.irfanerdogan.com/makaleler4/g%F6zetimtoplumu.pdf>, erişim tarihi: 08.12.2012.

Erdoğan İ (2013). Medyada Temsil: Savaş ve Medya, <http://www.irfanerdogan.com/>, erişim tarihi: 20.02.2013.

Fisk R (2012) 'Kimyasal yalan ne kadar çok söylenirse o kadar inanılır', <http://haber.sol.org.tr/dunyadan/robert-fisk-kimyasal-yalan-ne-kadar-cok-soylenirse-o-kadar-inanilir-haberi-63873>, 08.12.2012, erişim tarihi: 08.12.2012.

Galtung J (2002) Peace Journalism – A Challenge, In Wilhelm F. Kempf & Heikki Luostarinen (Eds.), *Journalism and the New World Order*, Vol. 2: Studying War and the Media, Göteborg: Nordicom, 259-272.

Galtung J (1998) High Road, Low Road: Charting the Course for Peace Journalism in Johan Galtung: Pioneer of Peace Research, Springer Briefs on Pioneers in Science and Practice, Volume 5, Johan Galtung & Dietrich Fischer, http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-32481-9_8, 95-102, erişim tarihi: 06.07.2013.

McGoldrick A (2006) War Journalism and ‘Objectivity’, *Conflict & Communication online*, Vol. 5, No. 2, www.cco.regener-online.de, ISSN 1618-0747,1-7, erişim tarihi: 08.12.2012).

Hackett R A (2006) Is Peace Journalism Possible? Three Frameworks for Assessing Structure and Agency in News Media, *Conflict and Communication Online*, Vol. 5, No. 2, www.cco.regeneronline.de/2006_2/pdf/hackett.pdf, erişim tarihi: 10.12.2012.

İnal A (1996) *Haberi Okumak*, Temuçin Yayınları, İstanbul.

İnal A (2009) Haber Medyası, Siyaset ve ‘Terör’, Terör ve Haber Söylemi, M. Şeker ve N.T. Şeker (ed.) içinde, İstanbul: Literatürk Yayınları, 11-26.

Lynch J and McGoldrick A (2012) Responses to peace journalism, *Journalism*, <http://jou.sagepub.com/content/early/2012/12/04/1464884912464175>, erişim tarihi: 10.12.2012).

McMahon R and Chow-White P A (2011) "News media encoding of racial reconciliation: Developing a peace journalism model for the analysis of 'cold' conflict", *Media, Culture & Society*, 33(7): 989–1007.

Ottosen R (2010) The war in Afghanistan and peace journalism in practice, *Media, War & Conflict*, 3(3): 261–278.

Shinar D (2009) Can Peace Journalism Make Progress? : The Coverage of the 2006 Lebanon War in Canadian and Israeli Media, Vol. 71(6): 451–471.

Todhunter C (2012) NATO ve anaakım medya, http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=48738, 20.12.2012, erişim tarihi: 07.12.2012).

Van Dijk T A (1985) Introduction: Discourse Analysis in (Mass) Communication Research, *Discourse and Communication*, Edited by Teun A. Van Dijk, Walter de Gruyter&Co., Germany.

Van Dijk T A (1986) News Schemata, Studying Writing: Linguistic approaches, In: S. Greenbaum & Cooper (Eds.), Beverly Hills, CA, Sage, 155-186.

Van Dijk T A (1988a). *News as Discourse*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Van Dijk T A (1988b). *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Van Dijk, T A (2009). *Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach*, Methods of critical discourse analysis, In Ruth Wodak & Michael Meyer (Eds.), London, Sage, 62-85.

İnternet Kaynakları

Bianet, <http://bianet.org>

Hürriyet, <http://www.hurriyet.com.tr>

Sabah, <http://www.sabah.com.tr>